

Familie ¹

Wie en wat zijn Joden eigenlijk? Een bekende, hedendaagse rabbijn had op die vraag een origineel antwoord. Eerst wat ze niet zijn. Volgens hem is de kern van de Joodse identiteit niet meer de religie. De meeste Joden trekken zich tegenwoordig weinig aan van de religieuze voorschriften uit de Tora. Joden zijn ook geen volk, geen ras en geen etnische groep. Hij legt uit waarom hij dat vindt, maar dat voert nu te ver. Ook de strijd tegen het antisemitisme vormt niet de kern van het Jood-zijn. Dan zouden immers onze vijanden bepalen wie we zijn en dat doen we liever zélf. Een gedeelde geschiedenis hadden Joden misschien 2000 jaar geleden, maar nu niet meer. Dus ook dat helpt niet om de Joodse identiteit te definiëren. Hetzelfde geldt voor het nog vagere idee van een gedeelde bestemming.

Wat blijft er dan nog over, zal je je afvragen. Het antwoord dat de rabbijn geeft is even eenvoudig als basaal: de familie. Als de Tora spreekt van *Kneset Yisrael*, ‘het Huis van Israël’ of ‘het Huis van Jacob’, betekent dat familie. Een Jood is iemand, die tot een specifieke familie behoort. De originele ouders waren niet Abraham en Sarah, of Jakob en Rachel, maar God en *Kneset Yisrael*. God is de vader en het Huis van Israël is de moeder. De Joden zijn hun kinderen en worden daarom de ‘kinderen van Israël’ genoemd. De kern van het Jood-zijn is het behoren tot deze familie. Aangetrouwde familie is ook familie. Niet-Joden die Joods worden zijn te vergelijken met geadopteerde kinderen, die langs die weg tot de familie toetreden.

Maar het gebeurt ook, dat iemand ervoor kiest *niet* tot deze familie te willen behoren. Slechts één van de vele zonen van aartsvader Abraham trad in zijn voetsporen. Dat was Isaäk. De overige zonen kozen een andere weg. Isaäk had twee zonen: Jakob en Esau en tussen deze broers en hun respectievelijke kinderen is het goed misgegaan. Zoals Jakob het symbool geworden is van alles waar Joden trots op zijn, heeft Esau zich ontwikkeld tot het prototype van de eeuwige antisemiet. Net als in andere families is ook in de Joodse familie niet alles pais en vree. Broedertwisten en familievetes zijn zo oud als de wereld.

Aldus de opvattingen van de orthodoxe rabbijn Adin Steinsaltz, die in 1937 in Jeruzalem geboren werd. Ze zijn te vinden in zijn *We Jews. Who Are We and What Should We Do?* (2005). Hij schreef ruim 60 boeken, die in vele talen vertaald zijn. Slechts enkele in het Nederlands. Zijn levenswerk is de publicatie van een 45-delige vertaling van en commentaar op de Talmoed in hedendaags Hebreeuws. Op 7 november 2010 is wereldwijd – en in Amsterdam – het uitkomen van het laatste deel met een studiedag gevierd.

Ook het Kindermuseum van het Joods Historisch Museum in Amsterdam maakt gebruik van de kracht van de familiemetafoor. Aan de hand van een fictieve familie – de familie Hollander – wordt daar het Jodendom uitgelegd. Op bijgaand schilderij van die familie staan enkele van hun familieleden van nu, vroeger en heel lang geleden. Een willekeurige Jood (m/v of iets anders), die aandachtig kijkt, herkent er zichzelf in.

¹ Vergelijk ‘Terzijde’ in *Kol Mokum* 5771-2, november 2010.

Sgt. Kosher's Jewish Hearts Club Band © Studio Ram Katzir, 2006

Op het schilderij staat de fictieve familie Hollander centraal. Achter en rondom de familie scharen zich de belangrijke figuren uit het Joodse heden en verleden.